

La gran notícia poètica valenciana del 2020: tota Teresa Pascual

LLIBRES / POESIA / 19 GENER, 2021

Aquest 2020 han eixit dos llibres nous i no nous de Teresa Pascual (Gandia, 1952): *Rebelión de la sal* (La Garúa) i *El temps en ordre. Poesia reunida (1988-2019)* (Institució Alfons el Magnànim; a partir d'ara l'esmentarem com a *Poesia reunida*).

Rebelión de la sal es reedita amb traducció al castellà i pròleg magnífics de la poeta Lola Andrés. *Rebelión de la sal* es publicà originalment el 2007 amb un magnífic pròleg-síntesi de Lluïsa Julià. Fou una de les primeres obres mestres poètiques catalanovelencianes del segle XXI (junt a *Magrana* de Joan Navarro, *Serenitat de cercles* d'Anna Montero i les poesies completes de Marc Granell i d'Antoni Ferrer). La presentació de *Rebelión de la sal* en una llibreria cèntrica de València a càrrec d'Anacleto Ferrer mereixeria una sort impresa; la reflexió de Ferrer, expert hölderlinià, sobre el concepte «la meitat fosca» a partir de la lectura de Pascual i d'altres poetes europeus (inclosa, és clar, Anna Montero, autora d'una obra homònima: *La meitat fosca*) fou brillant. Sobre aquesta «part ombrívola» podeu llegir també les pàgines 223-225 del magnífic postfaci d'Antònia Cabanilles a *El temps en ordre. Poesia reunida (1988-2019)*.

A *Rebelión de la sal* Lola Andrés aconseguix, com ja feia amb l'obra de Joan Navarro, una traducció fidel i alhora ben sonant al castellà. Posem dos exemples per illustrar-ho. El primer diu:

quan acusa la vida de la vida
que es va quedar a l'altra part del somni
amb el ventre de fang, i sobre tu,

Lola Andrés el traduïx així:

cuando acusa a la vida de la vida
que se quedó del sueño al otro lado
con el vientre de lodo, y sobre ti,

El segon fragment fa:

¿de qui seran, de qui aquest caminar
que no se sent, que s'allunya furtiu?

És traduït per:

¿serán de quién, de quién el caminar
que no se oye, que se aleja furtivo?

Fixeu-vos com de bé es treballa el ritme i l'hipèrbaton. En el segon exemple ens ha sorprés el fet que Lola Andrés —suposem que amb l'aquiescència de Pascual— entén al llarg de tot el llibre el verb «sentir» no com a percebre pels sentits, sinó com a oir. També ens ha resultat, com sempre, curiós el «la» del títol *Rebelión de la sal*; ja que dins del llibre aquest sintagma no duu article: és dir, llegim «rebelión de sal».

La segona publicació de Teresa Pascual l'any 2020 ha estat *Temps en ordre. Poesia reunida (1988-2019)*, obra magna —en quantitat i qualitat— que recull tots els títols poètics propis de l'autora: *Flexo*, *Les hores*, *Arena*, *Curriculum vitae*, *El temps en ordre*, *Rebelión de la sal*, *Herències*, *València Nord* i *Vertical*. És curiós llegir la poesia de Pascual que tan encertadament la crítica qualifica d'austera i sintètica en un volum tan generós. Benvinguda siga, però, la paradoxa! Aquesta *Poesia reunida* consta d'un prefaci de Rosa Maria Belda i un postfaci d'Antònia Cabanilles senzillament fonamentals. La fi del text de Cabanilles amb uns mots temàtics com estalactites és a més bonic estèticament —perdoneu la redundància.

Malauradament, en els temps pandèmics que correm, no sabem quan podrem assistir a la presentació amb públic d'aquesta obra. Enyorem ja l'actitud de Teresa Pascual quan presenta llibres propis o aliens. Enyorem la seua presència fràgil i tensa, les seues afirmacions i preguntes seguides d'un breu silenci amb què es dirigix als ulls dels seus companys/es de taula i suaument després al públic de la sala. Enyorem aquesta empatia i manera de parlar que creiem que trasllada a la construcció de poemes: una poesia delicada i ferma, retòricament adusta i puntualment brillant, breu però llampant.

La poesia de Pascual és aparentment senzilla però conceptualment pregona, amb una profunditat que l'emparenta amb el seu paisà Ausiàs March. Retòricament es basa en la metàfora en presència (A és B1, B2) més que en el símil; empra l'anàfora i el parallelisme, els xicotets hipèrbats, els quiasmes, la paradoxa, l'el·lipsi i els complements predicatius. Mètricament és una poesia majoritàriament curta i monoestròfica i consta sobretot de decasíl·labs i hexasíl·labs; també s'ha obert a l'alexandrí i al tetrasíl·lab a *València Nord*, i al poliestrofisme a *Herències* i als seus dos darrers llibres. Sobre la temàtica dels seus llibres, remetem a les seues estudioses que hi han destacat la importància de la casa, la platja, el des/amor, els objectes quotidians, el silenci, la condició humana i en especial la de la dona, i la metapoètica, tret darrer que inclou postures com el dubte epistemològic i recursos com les interrogacions retòriques.

Igual que en públic, els poemes de Pascual acaben en preguntes i versos que es reprenen en anàfora i/o parallelisme en els poemes consecutius —com bé assenyala Rosa Maria Belda a la pàgina 14 de la *Poesia reunida*; aquest fet aporta no només, és clar, unicitat als poemaris, sinó també una posició maièutica. Pascual insisteix a les presentacions en la mirada diferent i enriquidora de la crítica, que la sorprén amb les seues lectures. Aquesta sorpresa en detalls i coses que veiem cada dia (inclosos els poemes) és pròpia també de la seua obra. Un exemple: una falda, una cambra, una marina deserta d'humans i un capvespre violeta són descrits i redescrits amb un traç impressionista, diferent cada vegada.

A la *Poesia reunida* s'han respectat en la majoria dels casos els llibres originals. Anotem alguna cursiva eliminada (potser pertanyent a una segona veu dins dels textos originals) i la inclusió de les dedicatòries finals de *València Nord* dins dels seus respectius poemes. A *Les hores* hi ha sobretot dos canvis: l'abreujament del text que comença per «Les tasses de cafè sobre la taula»; i la recuperació de la forma de sonet al bonic text que comença per «Voldries que et deixaren les paraules» (havia aparegut com a monoestròfic a *Vosaltres, paraules. Vint-i-cinc anys de poesia al País Valencià (1975-2000)*. *Mostra poètica*, antologia a càrrec de la pròpia Pascual i de Lluïsa Julià). A *Curriculum vitae*, Pascual unifica la majúscula inicial en dos poemes (l'1 i el 2) i sobretot elimina —al nostre parer incomprendible el poema «El ball», un bell text i un dels pocs on ens sembla explícita la temàtica homoeròtica.

L'únic títol que apareix profundament retocat per Teresa Pascual dins la *Poesia reunida* és el seu debut literari (*Flexo*). En un altre article a *La Lectora* esmentàvem com de problemàtica és l'autorelaboració poètica. Posem un exemple inicial: el canvi que afecta el sonet que comença per «La cambra de l'hotel era gran i ampla», text triat per la pròpia Pascual a l'antologia commemorativa —que ella mateixa coordinà— anomenada *Premis de poesia senyoriu d'Ausiàs March*; en aquella recopilació aquell poema perdia la forma de sonet; i ara, a la *Poesia reunida*, a més, hi modifica dos versos i n'elimina els tercets. La postura de Pascual amb tot el seu *Flexo* ha estat valenta i radical i concorda amb aquest poema de *València Nord*:

Escriure sobre això,
comptar les síl·labes
i saber que sempre
en falta una,
haver entés
la falta,
desprendre's.

Aquest sacrifici d'una síl·laba el trobem de manera pràctica en un altre text, pertanyent a *Vertical*:

Un desfà la tela
—l'avís inequívoc
dels pedaços solts.
Es desprén, descús
les costures velles.
Ens descobreix.

Al *Flexo* de la *Poesia reunida* s'han eliminat 22 dels 54 textos originals; fins i tot es suprimix l'únic poema narratiu i misteriós del llibre (el de la pàgina 69 del *Flexo* original). Ara el llibre es reduïx a 3 parts, xifra comuna a *Herències*, *València Nord* i al moll de *Vertical*. Només 7 textos del nou *Flexo* queden iguals, tres dels quals conformen la respectada part final de *Flexo* —anomenada «Eleusis. Una lectura del mite». La uniformització del poemari també s'aconsegueix amb l'eliminació de l'únic títol intrapoemàtic i amb la introducció de la puntuació als pocs poemes que no en tenien en el llibre original. Hi ha molts poemes abreujats (inclosos els sonets) i sovint resten com a quartets; fins i tot alguns textos esdevenen micropoemes. En copiem un, de bella factura epigramàtica:

Del dia, les hores preludei,
del que penses, el que tu has absolt.

El nou *Flexo* és retòricament molt més potent que l'original. Quasi tots els poemes ara eliminats per complet i bona part dels versos sacrificats pertanyien al que s'ha anomenat poesia de l'experiència i ara s'anomena poesia de la nova sentimentalitat; en concret s'eliminen sobretot els textos on dominen «les escenes» —en mots de Rosa Maria Belda (pàgina 28 de la *Poesia reunida*)— que «són descrites al detall»: roba, armaris, cotxes i passejos, Gandia... Podríem dir que l'autorelectura de Pascual concorda amb el postfaci anònim del llibre original *El temps en ordre*:

Poeta i traductora, es va donar a conèixer amb el poemari *Flexo* (1988) i des de llavors s'ha caracteritzat pel despullament i l'austeritat.

Fixeu-vos sobretot en el «des de»; és a dir, sembla que s'afirma que és després de *Flexo* quan s'eliminen els detalls anecdòtics per centrar-se en l'essencialitat pascual (çò és, de Teresa Pascual), aspiració inherent a la universalitat poètica aristotèlica.

Les anècdotes en detall només es recuperen amb escriure a *Herències*, el bon llibre a quatre mans que escrigué amb la també poeta Àngels Gregori, i potser el títol que ha esdevingut, un cop reelaborat *Flexo*, el menys representatiu, el més anòmal de Pascual. A la *Poesia reunida* només apareixen malauradament els poemes de Pascual.

L'explicitació no puntual com en altres poemaris, sinó constant a *Herències* de les “coses” aparentment personals i familiars de la poeta gandiana, i la major extensió dels poemes inclosos en aquest títol, permeten llegir una Pascual interessant, diferent, menys concisa i més intrahistòrica del que ens té acostumats/des (però igual d'humana) i que, de moment, no ha tornat a aparèixer.

Com diu Antònia Cabanilles al postfaci de la *Poesia reunida*, aquesta és una obra que «en construcció [...] es projecta cap al futur». A saber què escriurà Teresa Pascual caminant —isotop inicial de l'autora— sota el rellotge portuari de Gandia amb què acabava *Vertical* i que ara decora —millor dit encapçala—, gràcies a la bella vinyeta de José Ramón Borrás, aquesta *Poesia reunida*. Potser torne a la línia més personalista d'*Herències*. Potser a la poesia més variada mètricament de *València Nord*. O potser no i també.

Mentre esperem una necessària tesi doctoral sobre Pascual, podeu cercar la traducció *Rebelión de la sal* i la imprescindible, per clàssica, *Poesia reunida* seua. Ha estat la gran notícia poètica del País Valencià del 2020. Gaudiu-ne.

Si voleu crítica literària catalana de qualitat i independent, subscriuiu-vos [aquí](#) a *La Lectora*. Amb el vostre suport feu possible que la revista es consolidi i pugui créixer.

ETIQUETES: ANNA MONTERO POESIA REUNIDA POESIA VALENCIANA TERESA PASCUAL

PERE CÍSCAR | ÚLTIMES PUBLICACIONS

(Bellreguard, 1975) Professor de valencià a secundària. Doctor en Filologia Catalana per la Universitat de València. Escriu a *Caràcters* i al *Núvol*. Ha publicat els següents poemaris: *Ara és de(mà)* (2000), *A plec dispers* (Edicions 96, 2008) i *Anit sempre* (Edicions del Buc, 2017).

© LA LECTORA 2018